

ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНОЛОГІЇ

ВОРОБЕЙ П.А., доктор юридичних наук, професор
(Національна академія внутрішніх справ)

ТИХОНОВА О.О.
(Київський національний університет
імені Тараса Шевченка)

УДК 343.37

**СУБ'ЄКТ НЕЗАКОННОГО ЗБИРАННЯ З МЕТОЮ ВИКОРИСТАННЯ,
ВИКОРИСТАННЯ ТА РОЗГОЛОШЕННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ
АБО БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ**

Статтю присвячено характеристиці осіб як загальних суб'єктів кримінальної відповідальності за незаконне збирання з метою використання, використання і розголошення відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю.

Ключові слова: комерційна таємниця, банківська таємниця, збирання, використання, розголошення, суб'єкт.

Статья посвящена характеристике лиц в качестве общих субъектов уголовной ответственности за незаконный сбор с целью использования, использование и разглашение сведений, составляющих коммерческую или банковскую тайну.

Ключевые слова: коммерческая тайна, банковская тайна, сбор, использование, разглашение, субъект.

The article is devoted to description of persons as common subjects of criminal liability for the illegal gathering aimed for use, the use and the outcome of data being commercial and bank secret.

Keywords: commercial secret, bank secret, gathering, use, outcome, subject.

Одним із елементів складу злочину є суб'єкт злочину. Частина 1 ст. 18 КК України визначає, що суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Суб'єкт злочину характеризується трьома обов'язковими ознаками: це особа фізична, осудна, яка досягла певного віку.

У ст. 6, 7 і 8 КК України зазначено, що нести кримінальну відповідальність можуть громадяни України, іноземці й особи без громадянства, тобто лише фізичні особи. За законодавством України юридичні особи не можуть нести кримінальну відповідальність, оскільки це не відповідає принципам кримінального права: особистої (індивідуальної) відповідальності особи за вчинений злочин та наявності вини.

Діяння, передбачені ст. 231, 232 КК України, віднесені законодавцем до переліку злочинів з загальним віком кримінальної відповідальності, тобто кримінальна відповідальність за незаконне збирання з метою використання, використання і розголошення відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, у віці до 16 років виключена, що дає підставу віднести суб'єкт цих злочинів до категорії загального віку. Деякі автори під особою злочинця розуміють сукупність властивостей особи, які обумовили вчинення нею кримінально караного діяння.

Суб'єкта злочину, в якого є такі загальні ознаки, як фізична осудна особа та вік кримінальної відповідальності, називають загальним суб'єктом злочину. Відсутність хоча б однієї з цих ознак виключає суб'єкта як елемент злочину, а отже, виключає склад злочину і кримінальну відповідальність. У випадку дослідження ст. 231 КК мова піде про загальний суб'єкт злочину. Це фізична осудна особа, якій виповнилося 16 років на момент вчинення злочину.

Поряд із поняттям загального суб'єкта КК передбачає і поняття спеціального суб'єкта. Частина 2 ст. 18 визначає, що спеціальним суб'єктом злочину є фізична осудна особа, що вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа. Таким чином, спеціальний суб'єкт – це особа, яка крім обов'язкових загальних ознак має додаткові (особливі) ознаки, передбачені в статті Особливої частини для

суб'єкта конкретного складу злочину. Ознаки спеціального суб'єкта доповнюють загальне поняття суб'єкта злочину, виступаючи як додаткові. Додаткові ознаки суб'єкта зазвичай формулюються в законі у позитивній формі. Так, наприклад, у ст. 232 КК мають місце саме позитивні ознаки. Оскільки суб'єкт злочину, передбаченого ст. 232 КК, є спеціальним – це особа, якій комерційна або банківська таємниця стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю. Проте існують і негативні додаткові ознаки суб'єкта. Так, за ст. 138 КК за незаконну лікувальну діяльність може нести відповідальність лише особа, яка не має спеціально дозволу (ліцензії) на обраний вид діяльності.

Повертаючись до спеціального суб'єкта ст. 232 КК, вкажемо, що до таких осіб передусім належать працівники (у тому числі службові особи) суб'єктів господарювання – юридичних осіб та приватних підприємців, яким у зв'язку з виконанням службових обов'язків стають відомі чи довіряються певні відомості, що становлять комерційну або банківську таємницю. При цьому, на нашу думку, не має значення те, чи мають такі працівники офіційний доступ до документів або предметів, які містять комерційну або банківську таємницю. Суб'єктом аналізованого злочину, звичайно, виступають ті працівники підприємства або банку, які з огляду на специфіку виконуваних професійних або службових обов'язків, так би мовити, посвячені у комерційну або банківську таємницю, проінформовані про правовий статус такої інформації та юридичні наслідки її розголошення. Але видається, що й інші працівники за наявності до цього підстав можуть притягуватися до відповідальності за ст. 232 КК (охоронці, водії, прибиральниці тощо). Таким чином, позначення спеціального суб'єкта аналізованого злочину у КК України, мабуть, є більш вдалим порівняно, наприклад, з ч. 2 ст. 200 КК Казахстану, яка, регламентуючи відповідальність за незаконне розголошення комерційної чи банківської таємниці, як суб'єкта цього злочину називає особу, якій відповідні відомості були довірені по службі або роботі.

На наш погляд, колишні працівники підприємства або банку не повинні виключатися з кола осіб, здатних нести кримінальну відповідальність за ст. 232 КК, оскільки диспозиція даної норми якихось подібних обмежень щодо суб'єктного складу не встановлює. Тому зазначені особи мають визнаватися суб'єктами аналізованого злочину не лише у тому разі, коли між ними та їхніми колишніми роботодавцями укладено спеціальні угоди про нерозголошення комерційної або банківської таємниці після припинення дії трудового договору. В цьому аспекті викликає інтерес ч. 1 ст. 273 КК Нідерландів, котра передбачає відповідальність для того, хто умисно розкриває особливу інформацію, пов'язану з комерційною чи промисловою організацією або організацією сфери обслуговування, в якій винна особа працює або працювала, за умови, що вона зобов'язана була зберігати інформацію в таємниці. Не викликає сумнівів і та обставина, що цивільне і трудове законодавство України повинне чітко регулювати взаємовідносини між роботодавцем і звільненим працівником з приводу збереження останнім комерційної або банківської таємниці, яка стала йому відома під час здійснення трудової діяльності. В літературі справедливо зауважується, що юридична неконтрольованість володіння колишнім працівником чужою конфіденційною інформацією порушує інтереси роботодавця і, вносячи деструктивний елемент у діяльність суб'єктів господарювання, негативним чином впливає на економічний обіг.

Видається, що до осіб, яким комерційна або банківська таємниця стала відома у зв'язку з їх професійною або службовою діяльністю, слід відносити також працівників або власників суб'єктів господарювання – контрагентів і партнерів, оскільки в процесі спільної господарської діяльності вони можуть отримати від власника комерційної таємниці відповідну інформацію, а отже, здатні розголосити її з корисливих чи інших особистих мотивів. Водночас якщо інформованість громадянина про комерційну таємницю стала наслідком реалізації ним певних цивільних прав, підстав для застосування ст. 232 КК немає.

Суб'єктом аналізованого злочину визнаються працівники банківських установ, нотаріуси, а також особи, які виконують на даному підприємстві чи в його інтересах свої професійні обов'язки (наприклад, аудитор, адвокат, представник органів із сертифікації продукції). Так, ст. 23 Закону "Про аудиторську діяльність" вимагає від аудиторів і аудиторських фірм не розголошувати відомості, що становлять комерційну таємницю, і не використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб. Згідно зі ст. 61 Закону "Про банки і банківську діяльність" від 7 грудня 2000 р. службовці банку при вступі на посаду підписують зобов'язання щодо збереження банківської таємниці. Керівники та службовці банків зобов'язані не розголошувати та

не використовувати з вигодою для себе чи для третіх осіб конфіденційну інформацію, яка стала їм відома під час виконання їхніх службових обов'язків.

Отже, за ст. 232 КК повинні кваліфікуватись діяння працівників державних, у тому числі податкових і правоохоронних органів, які отримують доступ до комерційної і банківської таємниці під час перевірок діяльності суб'єктів господарювання або в інший спосіб внаслідок виконуваних службових обов'язків. Дії службової особи за наявності ознак складу злочину "зловживання владою або службовим становищем" мають додатково кваліфікуватися за ст. 364 КК.

Зокрема, це можуть бути ті працівники органів державної статистики, які мають доступ до інформації, сконцентрованої у Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України. Зазначений реєстр – це автоматизована система збирання, накопичення та опрацювання даних про всіх юридичних осіб, їх філії, відділення, представництва та інші відособлені структурні підрозділи, що знаходяться на території України, а також про юридичних осіб та їх відособлені структурні підрозділи, що знаходяться за межами України і створені за участю юридичних осіб України (ст. 10 Закону "Про державну статистику" у редакції Закону від 13 липня 2000 р.; п. 1 Положення про Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 118 від 22 січня 1996 р.). Передача даних Державного реєстру третім особам на комерційній основі забороняється. Інформаційний фонд Державного реєстру включає в себе не лише, так би мовити, відкриті відомості (ідентифікаційний код, найменування підприємства, його телефони, дані про керівника тощо), але й конфіденційну інформацію, тобто відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих юридичних і фізичних осіб та поширюються за їх згодою відповідно до погоджених із ними умов. Положення про порядок і умови видачі інформації з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України затверджено наказом Міністерства статистики України № 43 від 12 лютого 1996 р.

Згідно з ч. 3 ст. 17 Закону "Про державну статистику" усі працівники органів державної статистики зобов'язані дотримуватись вимог захисту конфіденційної інформації і за порушення цієї вимоги несуть відповідальність згідно із законом. Якщо працівник органу державної статистики, будучи адміністратором бази даних, без згоди власника умисно розголошує ту конфіденційну інформацію, яку у встановленому порядку визнано комерційною таємницею підприємства, вчинене за наявності всіх ознак аналізованого складу злочину має кваліфікуватися за ст. 232 КК.

Суб'єктом досліджуваного злочину слід визнавати і працівників міліції, адже відповідно до п. 17 ст. 11 Закону України "Про міліцію" від 20 грудня 1990 р. цей правоохоронний орган має право одержувати безперешкодно і безоплатно від підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та об'єднань громадян на письмовий запит відомості (у тому числі й ті, що становлять комерційну або банківську таємницю), необхідні у справах про злочин, що перебувають у провадженні міліції. Право на отримання інформації, у тому числі такої, що містить комерційну чи банківську таємницю, мають спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю ОВС і СБУ (ст. 12 Закону України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" від 13 червня 1993 р.). Реалізуючи повноваження на отримання комерційної або банківської таємниці, працівники міліції і СБУ стають учасниками інформаційних відносин, а тому на них у повному обсязі поширюються положення ст. 46, 47 Закону "Про інформацію" про неприпустимість зловживання правом на інформацію та відповідальність за розголошення таємниці, що охороняється законом, особою, яка повинна охороняти цю таємницю.

Це стосується і службових осіб податкових органів, оскільки відповідно до ст. 13 Закону України "Про державну податкову службу в Україні" від 4 грудня 1990 р. (у редакції Закону від 24 грудня 1993 р. із змінами) зазначені особи зобов'язані дотримуватись комерційної таємниці, а також прокурорів, які згідно зі ст. 20 Закону України "Про прокуратуру" від 5 листопада 1991 р. володіють правом мати доступ до документів і матеріалів, необхідних для проведення перевірок, у тому числі за письмовою вимогою, й до тих, що містять комерційну чи банківську таємницю або конфіденційну інформацію. Відповідні повноваження закріплені і у ст. 10 Закону "Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні" від 26 січня 1993 р.

Особа, яка схилила до розголошення комерційної таємниці (ст. 18 Закону "Про захист від недобросовісної конкуренції"), тобто спонукала особу, якій комерційна таємниця стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, до розкриття цих відомостей, вважається підбурювачем до злочину і повинна притягуватись до відповідальності за ч. 4 ст. 27, ст. 232 КК.

Суб'єкт злочину, передбаченого ст. 232 КК, характеризується ще й додатковою ознакою: «особа, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною чи службовою діяльністю...». Саме з урахуванням наведеної додаткової ознаки суб'єкт цих злочинів є спеціальним. Звернемося до понять «професійна таємниця» і «службова таємниця». Професійна таємниця – узагальнена назва відомостей (переважно з обмеженим доступом), якими володіє особа у зв'язку з виконанням нею професійної діяльності й розголошення яких заборонено. В Україні такими є відомості, що становлять адвокатську, банківську, лікарську, комерційну, нотаріальну, службову таємницю, таємницю листування, телефонних розмов, поштових та інших повідомлень, таємницю усиновлення (удочеріння) тощо. Різновидом професійної таємниці є службова таємниця. Їй підлягають відомості, якими користуються у процесі та у зв'язку з виконанням своїх службових обов'язків особи, тобто такі, які постійно чи тимчасово здійснюють функції представників влади, а також обіймають постійно чи тимчасово на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форм власності посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним повноваженням.

Для правильного визначення суб'єкта злочину, передбаченого ст. 232 КК України, перш за все слід встановити, що особа була ознайомлена з комерційною або банківською таємницею на законних підставах. У протилежному випадку вчинене може бути визнано незаконним збиранням відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, та самостійно кваліфікуватись за ст. 232 КК України.

Комерційну і банківську таємницю повинні зберігати всі працівники організації та інші особи, яким ця таємниця стала відома у зв'язку з професійною чи службовою діяльністю. Це можуть бути рядові працівники і керівники організацій, посадові і службові особи органів прокуратури, слідства і дізнання, податкових і митних органів, аудиторських організацій, Держстандарту тощо. Таємниці повинні дотримуватися особи, які володіють нею і після звільнення їх з роботи, звичайно доти, доки ці відомості є охоронюваною таємницею, до якої немає вільного доступу.

Наявність достатньої для проведення аналізу інформації про практику розслідування і розгляду кримінальних справ в суді за ст. 231, 232 КК України (незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю; розголошення комерційної або банківської таємниці) дозволяє на сьогоднішній день достатньо вивчити і розкрити характерні особливості суб'єктів такого злочину.

До отримання комерційних секретів прагнуть насамперед конкуруючі фірми, організації в особі їхніх керівників, які через приватних осіб, що мають, як правило, професійні навички отримання закритої інформації або власні служби безпеки, організують і фінансують цю діяльність. З іншого боку, можна прогнозувати, що попит на комерційно цінну інформацію спричинить створення відповідних структур, основною діяльністю яких буде незаконний збір, узагальнення, аналіз інформації про фірми, їхні комерційні секрети, з метою подальшої реалізації отриманої інформації чи виконання замовлень приватних осіб на отримання таких відомостей. Таким чином, суб'єктами злочинів, передбачених ст. 231 і 232 КК України, можуть бути:

- керівники чи окремі працівники конкуруючих фірм, організацій, їхніх служб безпеки;
- керівники чи працівники приватних структур, які займаються збором, узагальненням, реалізацією чужих комерційних секретів або виконують замовлення щодо їх отримання;
- працівники фірм, організацій ініціативно за винагороду чи іншу особисту зацікавленість, які видають комерційну таємницю фірми або притягнені для систематичного, цілеспрямованого збору і передачі інформації, що цікавить конкуруючу фірму, організацію.

Окрім того, слід зазначити, що існують деякі особливості кримінальної відповідальності щодо осіб, яким комерційна або банківська таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю. Так, у Законі України «Про банки і банківську діяльність» чітко окреслено, які відомості є банківською таємницею. Службовці банку при вступі на посаду підписують зобов'язання щодо збереження банківської таємниці. Керівники та службовці банків зобов'язані не розголошувати та не використовувати з вигодою для себе чи для третіх осіб конфіденційну інформацію, яка стала відома їм при виконанні своїх службових обов'язків. Приватні особи та організації, які при виконанні своїх функцій або наданні послуг банку безпосередньо чи опосередковано отримали конфіденційну інформацію, зобов'язані не розголошувати цю інформацію і не використовувати її на свою користь чи на користь третіх осіб. У разі заподіяння банку чи його клієнту збитків шляхом витоку

інформації про банки та їхніх клієнтів із органів, які уповноважені здійснювати банківський нагляд, збитки відшкодовуються винними органами. Інформація щодо юридичних та фізичних осіб, яка містить банківську таємницю, може бути розкрита банками: на письмовий запит або з письмового дозволу власника такої інформації; на письмову вимогу суду або за рішенням суду; органам прокуратури України, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Антимонопольного комітету України – на їх письмову вимогу стосовно операцій за рахунками конкретної юридичної особи або фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності за конкретний проміжок часу; органам Державної податкової служби України на їх письмову вимогу з питань оподаткування або валютного контролю стосовно операцій за рахунками конкретної юридичної особи або фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності за конкретний проміжок часу; спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу на його письмову вимогу щодо здійснення фінансових операцій, які підлягають фінансовому моніторингу згідно із законодавством про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом; органам державної виконавчої служби на їх письмову вимогу з питань виконання рішень судів стосовно стану рахунків конкретної юридичної особи або фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності.

Що стосується комерційної таємниці, то керівник певного підприємства, установи, організації сам визначає обсягом інформації, яку слід віднести до комерційної таємниці, і на локальному рівні зобов'язує працівників не розголошувати таку інформацію. Працівник не буде нести кримінальної відповідальності за ст. 232 КК України, якщо при влаштуванні на роботу не підписав угоди про нерозголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю. Іншими словами, на підприємстві в обов'язковому порядку на законодавчій основі необхідно вжити заходів із регулювання прав володіння, користування та розпорядження конфіденційною інформацією, що складає його комерційну таємницю.

Ще однією особливістю встановлення суб'єкта злочину є співвідношення понять “злочинець” і “особа злочинця”. Кожна людина, яка вчинила злочин, є носієм багатьох соціально значущих якостей. З них для складу злочину мають значення лише вік, осудність і в деяких випадках – ознаки спеціального суб'єкта. Лише ці ознаки входять до складу як підстава кримінальної відповідальності. Більш широке коло соціально значущих якостей особи, яка вчинила злочин, утворює поняття “особа злочинця”. Вивченню особи злочинця сьогодні приділяється велика увага. Без цього неможлива розробка ефективних заходів боротьби зі злочинністю. Розкрити сутність особи злочинця можна лише виходячи з філософських положень про сутність особи взагалі як категорії суспільно-історичної. Головним у змісті особи є її соціальні якості.

Особа злочинця є предметом вивчення низки наук: кримінології, кримінального права, кримінально-виконавчого права, судової психології, пенітенціарної педагогіки та ін. Проблема особи злочинця є як міжгалузєвою, так і кримінально-правовою. Поняття “суб'єкт злочину” і “особа злочинця” необхідно чітко розмежовувати.

З поняттям “особа злочинця” безпосередньо пов'язано багато норм кримінального права. Вимога враховувати особу винного є однією із загальних засад призначення покарання (ст. 65 КК України). Окремі властивості особи знаходять відображення у переліку пом'якшуючих і обтяжуючих обставин (ст. 66 і ст. 67 КК). Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 КК), звільнення від покарання та його відбування (ст. 74 КК) – ці заходи однією з умов їх застосування передбачають врахування особи злочинця. Визначення поняття “особа злочинця” з позиції кримінального права потребує врахування перелічених норм, що пов'язане законом перш за все із вирішенням питань індивідуалізації покарання і звільнення від кримінальної відповідальності і покарання. Саме в цьому аспекті кримінальне право вивчає особу людини, яка вчинила злочин.

Таким чином, використовуючи поняття “суб'єкт злочину”, зазвичай ми маємо на увазі юридичні ознаки суб'єкта злочину. А визначаючи особу злочинця – ознаки і демографічного, і психологічного, і біологічного (психофізичного) характеру, проте лише в обсязі, в якому вони мають соціальне значення. Тому, на нашу думку, для попередження незаконних дій з відомостями, що становлять комерційну або банківську таємницю, необхідно доцільно вивчати не лише суб'єкт злочину, але й особу злочинця.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К., 1996.
2. Баулін Ю.В., Борисов В.І., Тютюгін В.І. та ін. Кримінальне право України: Особлива частина: Підруч. / За ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 4-е вид., перероб. і доп. – Х., 2010.
3. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. У 2 т. / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – 3-є вид., перероб. та доп. – Т. 2 – К., 2009.
4. Джужа О.М., Моїсєєв Є.М., Василевич В.В. та ін. Криминологія: Навч.-метод. посіб. / За заг. ред. О.М. Джужи. – К., 2003.
5. Юридична енциклопедія: В 6 т / Ред. кол.: Ю.С. Шемшученко (голова ред. кол.) та ін. – Т. 5. – К., 2003.
6. Радутний О.В. Кримінальна відповідальність за незаконне збирання, використання або розголошення комерційної таємниці // Право України. – 2002. – № 3.
7. Жорін Ф. Л. Юридична відповідальність за правопорушення у сфері економіки: Навч.-метод. посіб. – К., 2003.
8. Волженкин Б.В. Экономические преступления. – СПб., 1999.
9. Курс уголовного права. Общая часть: Учеб. / Под ред. Н.Ф. Кузнецовой и И.М. Тяжковой. – Т. 1. – М., 2002.
10. Харламова С.О. Кримінальна відповідальність за незаконні дії з відомостями, що становлять комерційну або банківську таємницю: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2007.

Надійшла до редакції 11.12.2010

ХРЯПІНСЬКИЙ П.В.,

доктор юридичних наук, доцент

(Запорізький національний університет)

УДК 343.8

**СВОЄРІДНІСТЬ ДИСПОЗИТИВНОГО МЕТОДУ РЕГУЛЮВАННЯ
СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ПРИ СПЕЦІАЛЬНОМУ ЗВІЛЬНЕННІ
ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

У статті розглянуто своєрідність диспозитивного методу регулювання суспільних відносин при спеціальному звільненні від кримінальної відповідальності. Досліджено співвідношення публічно-імперативного та приватно-диспозитивного регулювання суспільних відносин у законодавстві про кримінальну відповідальність.

Ключові слова: диспозитивний метод, звільнення від кримінальної відповідальності.

В статье рассматривается своеобразность диспозитивного метода регулирования общественных отношений при специальном освобождении от уголовной ответственности. Исследуется соотношение публично-императивного и приватно-диспозитивного регулирования общественных отношений в законодательстве об уголовной ответственности.

Ключевые слова: диспозитивный метод, освобождение от уголовной ответственности.

In this article the originality of the discretionary management practices of public relations for a special exemption from criminal liability. Investigated the relationship publicly and privately-mandatory-discretionary regulation of social relations in the law on criminal responsibility.

Key words: disposition method, clearing of the criminal liability.

У кримінально-правовій доктрині методами правового регулювання визнаються способи, засоби, прийоми або їх сукупності, що впливають на суспільні відносини з метою їх збереження або трансформування із використанням відповідного кримінально-правового інструментарію [1, с. 12; 2, с. 177]. Традиційно вважається, що у Кримінальному кодексі України (далі – КК) переважає публічно-імперативний метод правового регулювання. Відповідно до його характеристик правовідносини між суб'єктами кримінального законодавства вибудовуються за допомогою підкорення одних іншим. Публічно-імперативний характер кримінального права як галузі права, що має специфіку свого становища серед інших публічно-правових галузей, дозволяє дійти до висновку про те, що суб'єктом, чию поведінку воно регулює, є виключно держава в особі відповідних органів. Саме для держави кримінальне право визначає обсяг повноважень щодо боротьби та запобігання вчинюваним злочинам. У кримінально-правових

